

A TERMÉKMINŐSÍTÉS NEMZETKÖZI PROGRAMJA ÉS HAZAI KONCEPCIÓJA

Dobó Andor

Prodinform Műszaki Tanácsadó Vállalat

A termékminősítés helyzete a KGST-tagországokban

Az előzmények

A KGST-tagországok tudományos-műszaki haladásának 2000-ig szóló komplex programja a gazdasági integráció további elmélyítésének és tökéletesítésének egyik fő szervezőereje lett. Ennek kapcsán intézkedések születtek a KGST-tagországok műszaki-gazdasági sebezhetőségének a megszüntetésére. Feladatul tűzték ki, hogy a kölcsönösen szállított áruk világszínvonalúak legyenek, amit többek között a termékek műszaki színvonalának és minőségének emelésével kell elérni. Ki kell dolgozni, be kell vezetni és széles körben hasznosítani a termékek, technológiák és anyagok műszaki színvonalának értékelési módszereit.

A KGST V. B. 119. ülésén a Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ (NTMIK, Moszkva) feladatává tették a termékek műszaki színvonalát és minőségét értékelő módszerek és eljárások információellátását. Ahhoz, hogy az NTMIK a termékértékeléssel kapcsolatos feladatoknak elvárható módon eleget tudjon tenni, mindekelőtt fel kell tárnia azokat a számítógépes módszereket, amelyekhez információt kell adnia. Az NTMIK 1986. október 1–2. között Moszkvában szervezett szemináriumot, ahol a meghívott szakemberek megvitatták a tudományos és műszaki haladás meggyorsításában fontos szerepet játszó problémákat, ezek közül is elsősorban a technikai színvonal emelésének, a minőség javításának a kérdését.

A jelen

A szemináriumon kiemelt szerepet kapott három minőségértékelő eljárás ismertetése, bemutatása.

Csehszlovák részről az SZM–52 típusú számítógépre is adaptált **KORTER*** rendszert mutatták be, mellyel eddig több mint 1000 terméket hasonlítottak össze, ezek között 900 külföldi volt. A módszert először az NDK-ban tették közzé, s alkalmazás céljából a prágai Műszaki Fejlesztési és Információs Intézetben továbbfejlesztették. Csehszlovákiában a KORTER alapvető módszernek számít. Néhány iparágban egyre jobban ajánlják, sőt helyenként kötelezően előírják alkalmazását a termékek értékeléséhez és az irányárak megállapításához.

A bolgár szakemberek által bemutatott **BISZER**** rendszer lényegében nem más, mint a KORTER "bolgárosított" változata.

Magyarországról a **RANG–64-et***** hívták meg "bemutatkozásra". Ezt a rendszert a Prodinform matematikusai dolgozták ki, s a Comporganban adaptálták Commodore–64-re.

A módszerek és az információellátás kérdései az NTMIK Tudományos Tanácsának 20. ülésén (Visehrad, 1986. október 13–16.) ugyancsak központi szerepet kaptak. Mivel ma még kevés a tapasztalat a módszerek jóságát illetően, "minősítésükkel" kapcsolatos állásfoglalás nem született. Egyelőre a felhasználókra, alkalmazókra kell bízni a módszerek megválasztását, s a tapasztalatok összegyűjtése, majd kiértékelése után érdemes ajánlásokat tenni.

Hazánkban jelenleg már több termékminősítő, rangsoroló módszert is forgalmaznak, használnak (pl.: REM, QUASI, CADM, ELECTRE, CLASS–2900). Ezek többnyire a lineáris additív modellcsa-

* Lásd p. 22–26.

** Lásd p. 31–36.

*** Lásd p. 27–30.

ládba tartoznak. Jellemző sajátosságuk, hogy a szakértők véleményének számítógépes kiértékelése alapján rangsorolnak. Ezért sokan nem tartják elég objektívnek e rendszereket. A RANG-64 elsősorban naturális adatokkal számol, és csak "szükség esetén" támaszkodik a szakértők véleményére. Új matematikai eljárásokon alapul, párbeszédű üzemmódban, szakértői rendszerként működik.

A jövő

A fejlesztés területén mutatkozó tendencia: a szakértői vélemények igénybevételének, felhasználásának mérséklése, részben mert nehézkes és körülményes a szakemberek mozgatása, részben mert eltérő szempontok érvényesülnek országonként. Objektívebbé válik az "ítélkezés", ha erőteljesebben támaszkodik a naturális adatokra. Csak olyankor kell és indokolt a szakértői véleményeket igénybe venni, amikor másképp nem juthatunk "képzett" mutatókhoz, vagy amikor a mutatók súlyozásának jelentősége van.

A termékminősítéssel kapcsolatban létrejövő adatbázist elsősorban a naturális adatokkal működő rendszerek fogják igénybe venni. Ilyen adatbázisok kifejlesztésének, létrehozásának azonban még nagyon a kezdetén vagyunk, s önmagában az is gondot okoz, hogy a termékminősítéssel kapcsolatos információellátás hogyan illeszkedik a Nemzeti Tudományos és Műszaki Információs Rendszerbe (NTMIR).

A KGST-tagországok között hazánk jelenleg a számítógépes termékminősítéssel kapcsolatos kutatási-fejlesztési, alkalmazási eredményeivel az élmezőnyhöz tartozik. Megfelelő program beindításával kimondatlanul a vezető szerepet is átvehetné, melynek eredményeképpen nemzetközi tekintélyű minősítő bázis alakulhatna ki nálunk.

Egy ilyen program megvalósítását elengedhetetlenül fontosnak kell tekinteni azért is, mert elősegíti a világszínvonalat képviselő termékekkel való összehasonlítást, a versenyben maradás feltételeinek a tisztázását, a vállalati magatartás kialakítását a kihívással szemben, a minőségnek az árban való megjelenésén keresztül az értékesítés sikerét. Tudományosan megalapozott, egzaktabb döntési, beavatkozási lehetőségek nyújtásával hatékonyabbá teszi a minőség szabályozást, az iparirányítás és termelés minőségi színvonalának az emelését, a vállalatok versenyképességének a fokozását, piaci pozíciójuk erősítését.

A minőség nagy társadalmi és gazdasági jelentőségét mutatja az is, hogy a Szovjetunióban 1987. január 1-jétől az iparban létrejött a minisztériumok-

tól, főhatóságoktól független, szervezetenként nem a vállalatok rendszerébe tartozó állami minőség-ellenőrzés és termékátvétel rendszere.

Hazánkban a minőség-ellenőrző intézményekben folyó munka színvonalát kell programszerűen emelni, főleg az egzaktabb eljárások megismerése, elsajátítása, alkalmazása révén.

A termékminőség helyzetének áttekintése maga után vonja, hogy hazai feladatainkat is végig gondoljuk a fontos és nemzetközi gazdasági (kereskedelmi, kooperációs) kapcsolatainkra kiható problémakörben.

Megoldásra váró főbb feladatok

A termékek megbízhatóságának fokozása elsősorban a gyártók feladata, mivel a tervezéskor, gyártáskor tehetjük a legtöbbet a minőség javításáért. Az Ipari Minisztérium segítséget nyújthat nemzetközi összehasonlítások elvégzéséhez, a kiértékelő módszerek kifejlesztéséhez, bevezetéséhez. Hozzásegítheti a vállalatokat a termék-összehasonlító módszerek felhasználásához szükséges információkhoz, adatokhoz, amelyek lehetővé teszik a hazai termékek gyengéinek a feltárását, a fejlesztési tennivalók kijelölését, az ésszerű termékszerkezet létrehozását. Mindez végső fokon az ipari termékek versenyképesebbé tételét eredményezi.

Hogy ez a törekvés megvalósulhasson, minisztériumi támogatással termékminősítést szolgáló programot kell kidolgozni, amelynek alkalmazkodnia kell a KGST-tagországok tudományos-műszaki haladása 2000-ig szóló komplex programjának elvárásaihoz, s eleget kell tennie az ennek kapcsán jelentkező feladatoknak is.

A nemzeti keretek

E program keretében létre kell hozni azt a szellemi bázist, amely a kijelölt feladatok megvalósításán dolgozik, s amely a szükséges szakmai teendőket (kutatás-fejlesztés, bevezetés, alkalmazás, képzés, oktatás, információs szolgáltatás) ellátja. A bázist el kell látni megfelelő számítástechnikai eszközökkel. Fő feladatává kell tenni a Számítógépes Termékminősítő Információs Rendszer létrehozását, továbbá olyan számítógépes módszerek és eljárások kifejlesztését, amelyeket a létrejövő adatbázissal eredményesen és hatékonyan lehet működtetni.

Ennek a szellemi bázisnak kell gondoskodnia a felhasználásra alkalmasnak ítélt módszerek vállalati bevezetéséről, elterjesztéséről. A termékek minőségének megítélését a gyártás, az ellenőrzés, az értékesítés területén egyaránt tudományosabb és objek-

tívebb alapokra kell helyezni. Egzaktabb eljárásokkal és döntési, beavatkozási módszerekkel segíteni kell a létrejött minőségi körök munkáját. Minden szóba jöhető területen hardver- és szoftvereszközökkel is támogatni, segíteni, javítani kell a minősítő munkát.

Már a munka beindulása kezdetén két fontos tevékenységet kell párhuzamosan végezni:

- ◆ minősíteni, rangsorolni kell a kijelölt, illetve kívánt termékeket;
- ◆ ki kell alakítani a minősítéssel együttjáró tevékenységek technológiai folyamatát, a tervszerű munkavégzés menetét.

Az anyagi keretek

1990-ig a feladatokat programszerűen az Ipari Minisztérium finanszírozásában célszerű végezni. 1990-től a központi támogatás, dotálás mérséklődhet úgy, hogy a felmerülő költségeknek már csak kb. 40–60%-át viselné a minisztérium. 1995-től a támogatás még tovább csökkenhet, esetleg meg is szűnhet. A hiányzó, de szükséges költségeket a program során kialakított szolgáltatások árbevétele fedezhetné.

A termékminősítéshez szükséges alapadatokat a vállalatoktól, minőség-ellenőrzést végző intézményektől, gépkönyvekből, kiadványokból, katalógusokból, prospektusokból, minőségi bizonyítványokból, egyéb hazai és külföldi forrásokból kell beszerezni. (Nyilvánosságra hozott adatokat is célszerű feldolgozni.)

A beszerzett, számítógéppel tárolt, karbantartott, feldolgozva továbbadott információkat áruként kell kezelni! Gondoskodni kell arról, hogy az adatok megfelelő kapacitású számítógépen naprakészen álljanak, s kiértékelésre megbízhatóan felhasználhassák őket.

A munkavégzés szempontjai

A létrejövő szellemi bázisnak a munkáját szakértők bevonásával kell ellátnia. Azokat a feladatokat, amelyek nem tartoznak szorosan a profiljába (pl. szoftverfejlesztés), más szervezetekkel kell elvégeztetni. A minősítési kérdésekkel foglalkozó hazai szellemi kapacitást feltétlenül az ügy szolgálatába kell állítani. Gondoskodni kell a potenciális erőik minél eredményesebb bevonásáról, felhasználásáról.

A feladatok szakmai irányítását olyan *projektvezetőre* kell bízni, akinek szervezői képessége mellett nagy a tapasztalata elméleti és gyakorlati kérdésekben; átfogó koncepciója van, ismeri a szakmai

műhelyeket, s meg tudja nyerni a szakembereket az együttműködésre. Fontos, hogy jól össze tudja hangolni munkájukat, s tevékenységüket képes nemzetközi színvonalra emelni.

Ezzel a programmal mielőbb be kell hozni a minőség területén az évtizedes lemaradásokat. *Fel kell számolni a termékek minőségének, megbízhatóságának a kozmetikázását.* Mellőzni kell a kampányfeladatokat és látszatintézkedéseket még akkor is, ha az első időben a próbálkozások és áldozatvállalások kevésbé hasznosak, sikeresek és rentábilisak.

A cselekvés szükségessége

Világosan látni kell, hogy a jelenleg érvényes vállalatirányítási és szabályozási elemek nem igazán hordozói a minőségváltozásnak. A minőségstatisztikai számok ma is az 1970-es évek végének állapotát tükrözik. Az ipari termékek meglehetősen elöregedtek, átlagos életkoruk 15–17 év között mozog. Változatlanul lassú a termékcserélődés, a korszerűsítés üteme. Az állami iparban üzemszerűen gyártott termékeknek mindössze 2,5%-a bizonyul új terméknek, s ennek mintegy fele csupán hazai piacon minősül újnak. A gyártmányoknak pedig csak 5–6%-a olyan, amelyet az előző évi konstrukcióhoz képest korszerűsítettek vagy módosítottak.

A stagnálásról való elmozduláshoz egységes szemléletet tükröző, átfogó cselekvési programra van szükség, amely a tudomány és a technika legújabb eredményeire, eszközeire támaszkodik, mindenekelőtt a matematikára és a számítástechnikára, melyek napjaink tudományos-műszaki haladásának alappillérei.

A termékminősítő program beindításának elmaradása nemcsak tartósítja a jelenlegi, amúgy is hátrányos és kedvezőtlen helyzetet, hanem nagymértékben rontja is. A rossz minőségű, nehezen eladható termékek gyártásával tovább romlanak a csereáramok, még nehezebbé válik a hitelek és adósságok törlesztése.

Napjainkra tehát a minőség gazdasági stratégiai fegyverré vált, s ezt a jövőben így kell megítélni. A termék minőségében összegeződik a termelő és feldolgozó ágazatok munkájának eredménye. Nem mindegy, hogy milyen termékek kerülnek a népgazdaságba, milyen termékek határozzák meg a termékcsoportok színvonalát, s ezek hogyan befolyásolják az emberek életkörülményeit, milyen mértékben elégítik ki szükségleteiket, s ez miként hat az emberek hangulatára, ami végső fokon az országban végbemenő társadalmi, gazdasági folyamatokhoz való viszonyunkat is meghatározza.

Számolni kell azzal, hogy e területen nem lehet gyorsan átütő sikereket elérni. A minőség javításáért anyagi áldozatot kell hozni, a beruházások jelentős részét tudományos eszközök igénybevételére kell fordítani. A minőség objektívebb méréséhez, érté-

keléséhez kellő matematikai alapokon nyugvó szoftverrendszerek kifejlesztésére és alkalmazására van szükség. A programok felhasználásához pedig megfelelő adatbázist és számítógépi kapacitást kell létrehozni és hatékonyan működtetni.

DOBÓ Andor: A termékminősítés nemzetközi programja és hazai koncepciója

A KGST-tagországok legfelső vezetői szintjén hozott határozatok a kölcsönös áruszállításokban szereplő termékek műszaki-gazdasági színvonalának, minőségének javítására, ennek a problémának a súlyát és megoldása fontosságát is mutatják. A termékminősítés jelenlegi külföldi (szocialista) és magyarországi helyzetének áttekintése alkalmat ad a hazai teendők végiggondolására, a szükséges intézkedések megtervezésére. A következetes és célirányos munka a magyar ipar és a magyar minőségbiztosítási tevékenység tekintélyének növekedésén kívül gazdasági erősödésünket, kereskedelmi kapcsolataink biztosabb alapokra való helyezését is jelenti.

* * *

ДОБО, А.: Концепции национальной программы оценки качества изделий

Постановления, принятые высшими органами стран-членов СЭВ о технико-экономическом уровне взаимно поставляемых товаров, указывают на большое значение этой проблемы и необходимость ее решения. Рассмотрение состояния оценки качества изделий в социалистических странах, в том числе в ВНР, служит поводом для планирования необходимых рашений. Последовательная и целенаправленная работа, кроме повышения авторитета венгерской промышленности и деятельности, направленной на обеспечение хорошего качества изделий, оказывает положительное влияние и на улучшение торговых связей.

DOBÓ, A.: International programme and Hungarian project of product quality assurance

The resolutions accepted at the highest level of leadership of the CMEA countries on the improvement of the quality and technological level of products for mutual trade show the weight and importance of this problem. The overview of the present status of quality assurance in Hungary and in the other Socialist countries presents itself as an opportunity to the consideration and planning of the necessary actions. Consequent work in this field results not only in the growth of the significance of quality assurance activities in Hungary, but also in the enhancement of the country's economy and trade relations.

* * *

DOBÓ, A.: Das internationale Programm der Produktenqualifizierung und seine ungarische Konzeption

Die auf der höchsten Leitungsebene der RGW-Mitgliedsländer gefassten Beschlüsse über die Verbesserung des technisch-wirtschaftlichen Niveaus und der Qualität der Produkten der gegenseitigen Warenlieferungen zeigen auch die Bedeutung dieses Problems und die Wichtigkeit seiner Lösung. Die Durchsicht der jetzigen ausländischen (sozialistischen) und ungarischen Lage der Produktenqualifizierung bietet eine Gelegenheit zum Durchdenken der heimischen Aufgaben und zur Planung der nötigen Massnahmen. Die konsequente und zweckhafte Arbeit bedeutet ausser der Zunahme des Prestiges der Tätigkeit der ungarischen Industrie und der ungarischen Qualitätssicherung auch unsere wirtschaftliche Stärkung und die Verlegung unserer Handelsbeziehungen auf sicherere Basen.